

УДК 76:82–94Моз"1953"

Оксана Сторчай
(Київ)

АРТИСТ-ГРАФІК ІВАН МОЗАЛЕВСЬКИЙ: АВТОБІОГРАФІЯ 1953 РОКУ

У розвідці, що передує публікації автобіографії І. Мозалевського, подано коротку характеристику творчості та огляд бібліографії, наведено факти із творчої діяльності митця, головним чином, закордонного періоду (участь у виставках тощо), що слугують доповненням до свідчень, представлених в архівному матеріалі.

Ключові слова: Іван Мозалевський, автобіографія 1953 року.

В исследовании, предшествующем публикации автобиографии И. Мозалевского, дана краткая характеристика творчества и обзор библиографии, приведены факты творческой деятельности художника, главным образом, заграничного периода (участие в выставках и т. п.), которые служат дополнением к сведениям, представленным в архивном материале.

Ключевые слова: Иван Мозалевский, автобиография 1953 года.

The study preceding the publication of the autobiography of I. Mozalevskyi gives a brief description of his creative work and a review of his bibliography, as well as offers certain facts regarding the artist's creative activity, mainly concerning his period of living abroad (participation in exhibitions, etc.) and being a supplement to evidences, which are presented in archival materials.

Keywords: Ivan Mozalevskyi, the 1953 autobiography.

Графічна та мистецтвознавча спадщина талановитого художника Івана Івановича Мозалевського (1890–1975; *Mozalewsky I.*, псевдонім – Жан Алле (*Jean Haller*))¹ досі ґрунтовно не вивчена. Його творча біографія коротко прописана в енциклопедичних статтях, наприклад, у славнозвісному фаховому виданні В. Сусак «Українські Мистці Парижа. 1900–1939» [11]; у довіднику «Искусство и архитектура русского зарубежья» (упорядники: О. Лейкінд, К. Махров, Д. Северюхін) із достатньо повною бібліографією [8]; у вступних статтях М. Ситніна та Л. Лінченко в каталогах персональних виставок художника [9; 6]; також варто відзначити солідну публікацію Д. Бойцова, Р. Шмагалю, І. Кодлубай, О. Ноги «На перехресті Європи та віку. Іван Мозалевський, Соня Делоне» [5] та ін.

На сьогодні вивчення творчості І. Мозалевського уповільнюється через об'єктивні причини, зокрема, через розташування іменних фондів у Державному архіві в Автономній Республіці Крим (найбільший і найповніший – містить 502 справи) [1] і в Державній Третяковській галереї (Москва; 147 справ) [2]. У Києві в Центральному державному архіві-музеї літератури і мистецтва України зберігається цінний матеріал – особова справа члена Національної спілки художників України І. Мозалевського, із якої пропонується для публікації автобіографія митця 1953 року [3].

Чимала збірка графічних творів (близько 200) І. Мозалевського зберігається в Національному художньому музеї України і презентує різні періоди його творчості, що дає можливість прослідкувати еволюцію майстерності митця, а також оцінити й охарактеризувати його образотворчу спадщину. Природно, що роботи майстра перебувають і в колекції Сімферопольського художнього музею (у цьому місті з 1953 року він проживав і помер).

І. Мозалевський – графік нарбутівської естетики (був добре знайомий із самим художником). Його творам притаманна аристократичність, вишуканість, елегантність, художність, абсолютний смак (як у музиці – абсолютний слух), легкість, гармонійність, витончена поезія пейзажів (наприклад, офортна серія «Париж»). Він був май-

стром композиції, віртуозно володів лінією. Техніка естампа художника відзначається високим рівнем та культурою виконання. Він добре відомий як рисувальник (головним чином, це малюнок тушшю), гравер (майстер офорта, сухої голки, акватинти, ліногравюри) та книжковий графік. Працював також у галузі плаката, театральних афіш; створив чимало чудових ескізів вишивок, тканин, декоративних панно, килимів, кахлів, українських костюмів для театру. І. Мозалевський успішно творив і в техніці олійного живопису (переважно в жанрі пейзажу), добре володів техніками гуаші й акварелі; писав мініатюри на слоновій кістці.

Під час прочитання його «Автобіографії», більша частина якої присвячена життю митця в еміграції, потрібно усвідомлювати, що велике бажання повернутися на Батьківщину зумовило реверанси в бік радянської влади, хоча він був безпартійним [7]. Зрештою, І. Мозалевський не міг знати правди про тодішнє життя в Радянському Союзі, оскільки він досить довго прожив за кордоном: у 1918–1920 роках – у Відні, у 1920–1923 роках – у Берліні, у 1923–1925 – у Празі, у 1925–1947 – у Парижі. У всіх містах митець працював за фахом, а також займався педагогічною практикою. Так, перебуваючи у Відні, він відкрив Українську мистецьку студію, у Празі був професором рисунка в Українській студії пластичного мистецтва.

На нашу думку, варто доповнити «Автобіографію» І. Мозалевського (зокрема, закордонний період його творчості) деякими фактами, наприклад, переліком виставок, на яких можна було побачити картини художника. До найвідоміших належать: Перша всесвітня виставка зразків (Відень, 1921 р.), Виставка Професійної студії пластичних мистецтв (Прага, 1924 р.), «Де Беррі» (галерея Люсі Шотт, Париж, 1931 р.), «Квіти і натюрморти майстрів сучасного живопису» (галерея Вольдемара де Маргуліса і К°, Париж, 1932 р.). І. Мозалевський мав дві персональні виставки в Парижі: в одній з найбільших картинних галерей – Бернгайма-Молодшого (разом із дружиною В. Мозалевською; 1929 р.) та в галереї Фріденберже – «23» (виставка етюдів та ескізів (живопис); 1931 р.). До речі, митець є автором цікавої, хоча й невеликої книги «Современное положение художников во Франции», де міститься багато цінних подробиць про тогочасні галереї, виставки, колекціонерів, професійні об'єднання художників та ін. [10].

У статті «Художественные контакты Советской Украины и Франции в 20–30-е годы» Н. Асеева, описуючи паризький період творчості графіка, зазначає: «Мозалевский прибыл в Париж в 1926 году. В 1927 году он показывает на выставке художников театра эскизы украинских тканей и национальных костюмов, выполненные еще на Украине, оформляет газету “Українські вісті”, где рядом со стилизованным орнаментом в духе “Мира искусства” небольшими миниатюрами-заставками использует украинскую орнаментику <...> Офорты Мозалевского 1929 года и некоторые из последующих циклов вошли в альбом “Paris vue par Jean Haller”, который вышел в Париже в начале 30-х годов и пользовался успехом <...> В 1932 году Мозалевский выполнил в линогравюре иллюстрации к поэме Эдгара По “Аннабель Ли”. Поэма с иллюстрациями Мозалевского, изданная небольшим тиражом, быстро разошлась <...> Альбом “Международная выставка в Париже 1937 года” – одна из наиболее значительных работ Мозалевского 30-х годов. На небольших по формату листах детально зарисованы все павильоны выставки и представленные на ней экспозиции из разных стран мира» [4, с. 305]. Н. Асеева також вказує на рукопис І. Мозалевського «Книга скитаний. 22 года в Париже» (зберігається у Державному архіві в Автономній Республіці Крим), що й досі не опублікований [4, с. 307].

Чимало творів митця міститься в приватних колекціях інженера Кашпара (Прага), місис Шепердсон (Нью-Йорк), у галереях Л. Шотт і В. де Маргуліса, а також у Лондоні, Санкт-Петербурзі, Москві, Ташкенті та ін.

На наш погляд, наведені свідчення доповнять маловисвітлені в «Автобіографії» І. Мозалевського факти. Текст публікується зі збереженням авторської стилістики, орфографії та пунктуації з незначними редакторськими правками та уточненням імен і назв.

¹ Нащадок декабриста О. Є. Мозалевського (близько 1803–1851 рр.), рідний брат письменника, поета, перекладача Віктора Івановича Мозалевського (1889–1970).

1. Державний архів в Автономній Республіці Крим, ф. Р-3510, 502 спр., 1913–1967 рр.
2. Отдел рукописей Государственной Третьяковской галереи, ф. 60, 147 спр., 1914–1967 рр.
3. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України, ф. 581, оп. 2, арк. 9–12.
4. *Асеева Н. Ю.* Художественные контакты Советской Украины и Франции в 20–30-е годы / Н. Ю. Асеева // Советское искусствознание-81. – Москва : Советский художник, 1982. – Вып. 1. – С. 293–307.
5. *Бойцов Д.* На перехресті Європи та віку. Іван Мозалевський, Соня Делоне / Д. Бойцов, Р. Шмагало, І. Кодлубай, О. Нога. – Львів : Українські технології, 1996. – 276 с. : іл.
6. Каталог персональної виставки І. Мозалевського к 100-летию со дня рождения / сост. Л. Я. Линченко. – Симферополь, 1990. – 29 с.
7. *Мозалевский И. И.* В Петербурге и Париже / И. И. Мозалевский // Иван Яковлевич Билибин. Статьи. Письма. Воспоминания о художнике / ред.-сост., автор вступ. статьи и комментариев С. В. Гольнец. – Ленинград : Художник РСФСР, 1970. – С. 202–228.
8. Мозалевский Иван Иванович [Электронный ресурс] // Искусство и архитектура русского зарубежья / состав.: О. Л. Лейкинд, К. В. Махров, Д. Я. Северюхин. – Режим доступа : www.artz.ru/menu/1804657331/1804785396.html.
9. Мозалевский И. И. : Каталог выставки в ЦДРИ / сост. М. Ситнина. – Москва, 1963. – 27 с.
10. *Мозалевский И.* Современное положение художников во Франции / И. Мозалевский. – Москва : Издательство Академии художеств СССР, 1950. – 72 с.
11. *Сусак В.* Українські Мистці Парижа. 1900–1939 / В. Сусак ; передм. Жана-Клода Маркаде. – Київ : Родовід, 2010. – С. 382.